

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.48

Байда Б.Ф.

кандидат економічних наук, докторант,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

Bayda Bogdana

Lesya Ukrainka Eastern European National University

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИЗМУ

У статті проведено дослідження та систематизацію наукових підходів до поняття «система менеджменту туризму». Запропоновано формулювання авторського бачення змісту економічної категорії «система менеджменту туризму». Розроблено функціонально-структурну модель взаємозв'язку підсистем у системі менеджменту туризму, яка включає такі компоненти: підсистему цілей; об'єкти системи менеджменту туризму (туристичні продукти, послуги, ресурси, ринки); суб'єктів системи менеджменту туризму; підсистему забезпечення управління у сфері туризму, заходи та дії. Запропоновано розглядати систему менеджменту туризму в динаміці, яка взаємодіє з такими важливими елементами, як: туристичні ресурси, послуги, продукція, зовнішнє середовище і чинники, що мають вплив на розвиток туристичної сфери, цілі розвитку системи менеджменту туризму (цілі діяльності суб'єктів системи менеджменту туризму) та цілі споживачів туристичних послуг, продукції. Подано ключові характеристики процесу реалізації системи менеджменту туризму.

Ключові слова: система менеджменту туризму, модель, підсистема, елементи, процес.

Постановка проблеми. Сферу туризму сміливо можна віднести до категорії унікальних за ефективністю індустріальних комплексів, що можуть сприяти вирішенню економічних антикризових проблем. Туристична активність має вагомий вплив на економічне зростання, що проявляється у поліпшенні діяльності підприємництва, масштабності виробництва продукції та послуг, зростанні платоспроможного попиту тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток концепцій, систем управління, моделей менеджменту сфери туризму здійснили такі українські науковці: В. Герасименко [1], В. Маховка [3], Л. Лобач [3], І. Перішко [5], Л. Малик [2], Н. Остап'юк [4], З. Юринець [8] та зарубіжні: Р. Каплан, К. Каспар, Й. Кріппендорф, А. Тхагапсов [6], В. Фреер.

Формулювання цілей статті. Мета статті – вивчити та систематизувати наукові підходи до поняття «система менеджменту туризму» і сформулювати авторське бачення змісту зазначеної економічної категорії, розробити функціонально-структурну модель взаємозв'язку підсистем у системі менеджменту туризму та розглянути систему менеджменту туризму в динаміці.

Виклад основного матеріалу. Системі менеджменту туризму притаманна низка властивих лише їй

рис, ознак, які зумовлені унікальністю виду, наданих туристичними організаціями послуг, особливістю вироблених для цієї сфери товарів.

У теоретичному та практичному сенсі, на думку В.М. Маховки та Л.В. Лобач [3], управління є цілеспрямованим впливом суб'єкта управління на об'єкт управління. Суб'єктом управління сферою туризму є державні органи влади, а об'єктом – туристичні підприємства (туристичні агенти та оператори), а також інші підприємства та організації, що беруть участь у формуванні туристичного продукту, обслуговуванні та задоволенні потреб туристів.

А. Тхагапсов управління у туристичній сфері розглядає крізь призму системи діяльності, елементами якої є різні види діяльності, що здійснюються керуючими суб'єктами. Як підсистеми управління в туризмі автор виділяє зовнішнє управління (представлено державною регламентацією і регулюванням галузі) та внутрішнє професійне управління і самоменеджмент на рівні галузі і туристичних підприємств [6, с. 20].

І. Перішко [5, с. 140] у ході аналізу системи управління у туристичній сфері акцентує увагу на тому, що цю систему доцільно аналізувати з урахуванням трьох рівнів, а саме державного управління, самоврядування туристичних компаній, самоорганізації споживачів послуг.

В. Герасименко [1] обґрунтовує, що структура управління туризмом охоплює суб'єкти (структури, які наділені повноваженнями ухвалювати управлінські рішення) й об'єкти (туристичні ресурси і продукти, ринок туристичних послуг) управління, а також процес, який протікає поміж цими елементами. Водночас сам процес управління зумовлений зміною як умов, так і подій у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Вважаємо, що система менеджменту туризму відображає багатогранну сукупність методів управління туристичною діяльністю на підставі поєднання інтересів розвитку туризму на всіх ієрархічних рівнях.

На нашу думку, система менеджменту туризму включає такий різновид підсистем:

1) підсистема цілей, яка поєднує цілі функціонування та розвитку системи менеджменту туризму, її структурних елементів та завдань, що вирішуються у ході досягнення сформульованих цілей;

2) об'єктами системи менеджменту туризму є туристичні продукти, послуги, ресурси, ринки тощо;

3) суб'єкти системи менеджменту туризму – органи державного управління туризмом, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, регіональні державні органи, неурядові організації (громадські організації), підприємства сфери туризму;

4) підсистема забезпечення управління у сфері туризму, заходи та дії, що необхідні у процесі формування, реалізації та розвитку системи менеджменту туризму.

На рис. 1 представлено функціонально-структурну модель взаємозв'язку підсистем у системі менеджменту туризму.

Ефективність процесу координування, встановлення відповідності всіх інтересів суб'єктів системи менеджменту туризму залежать, насамперед, від рівня й якості забезпечення управління у цій сфері туризму, зокрема організаційної, нормативно-правової підтримки.

Туристична сфера об'єднує активність суб'єктів усіх ієрархічних рівнів і може бути зорієнтована на отримання й різних результатів. Організаційно-економічне забезпечення щодо досягнення ефективної взаємодії поміж ними має бути у полі зору всіх суб'єктів системи менеджменту туризму, які планують здійснювати розроблення та реалізацію заходів, координування дій щодо виконання спільних програм розвитку сфери туризму [8].

Для успішного здійснення туристської діяльності, стійкості сфери туризму необхідно визначити, в якому напрямі повинна вдосконалюватися робота управлінського апарату, щоб він вирішував проблеми туристських організацій, характерних для сфери туризму [2].

Реалізація системи менеджменту туризму відбувається через:

1) виявлення чинників (перешкод), які, насамперед, мають украй негативний вплив на ефективність розвитку сфери туризму, системи менеджменту туризму [7];

2) формування чітких завдань, комплексу дій для підвищення ефективності системи менеджменту туризму, конкурентоспроможності сфери та країни. Побудова завдань здійснюється з урахуванням ухвалених стратегічних цілей, підходів до управління, принципів;

3) розподілення функцій системи менеджменту туризму, ідентифікацію, контроль, аналізування перешкод розвитку сфери туризму,

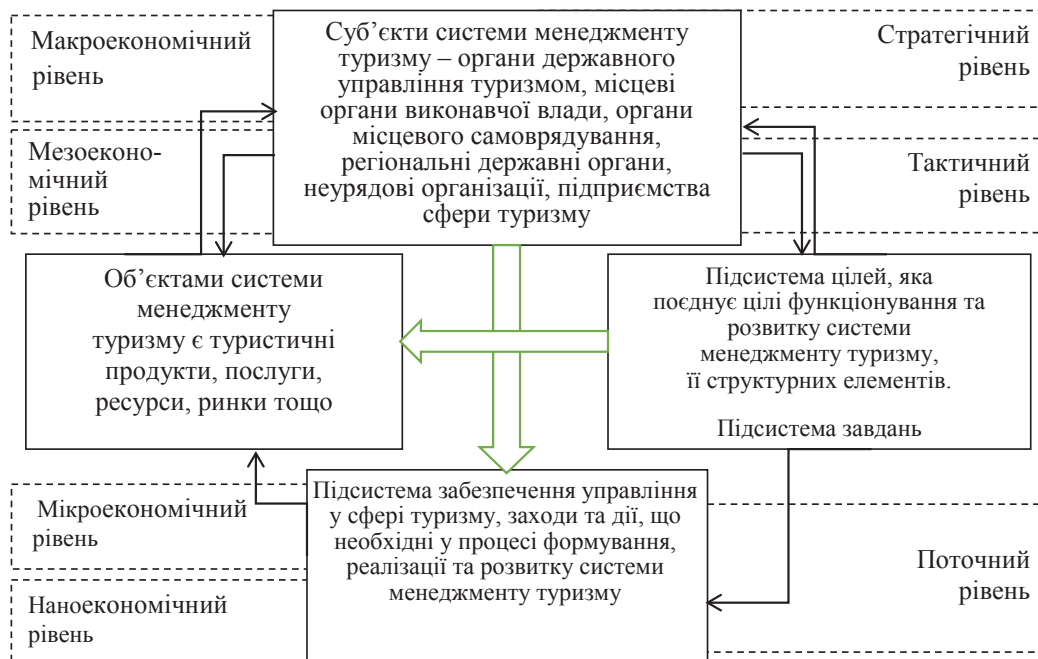


Рис. 1. Функціонально-структурна модель взаємозв'язку підсистем у системі менеджменту туризму

Джерело: розроблено автором

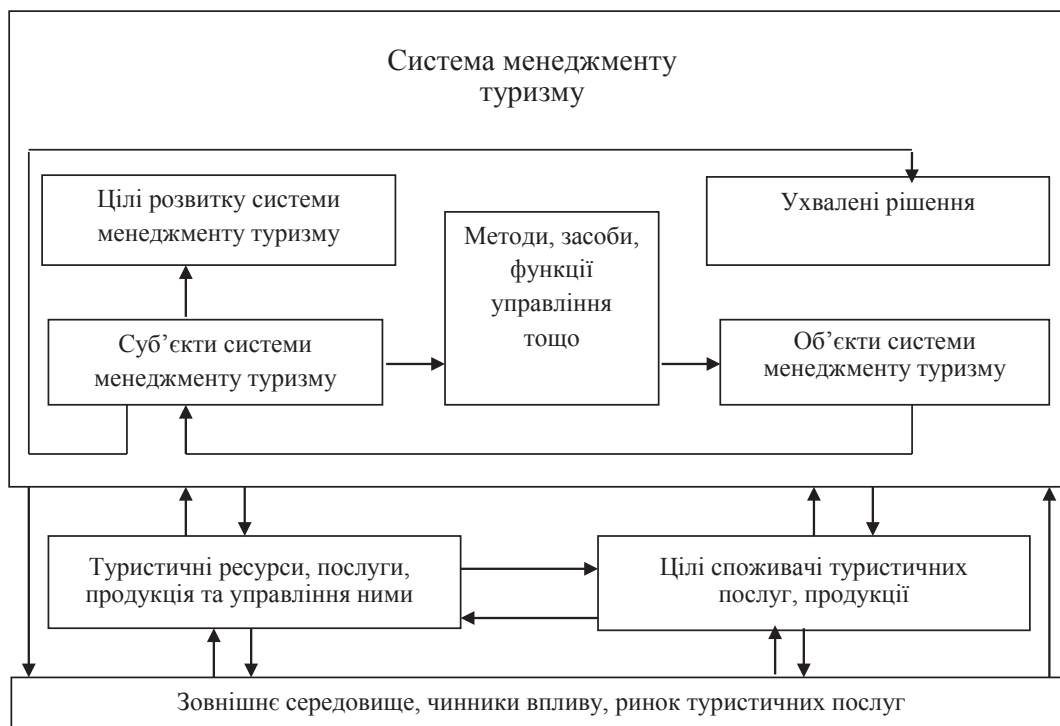


Рис. 2. Система менеджменту туризму в динаміці

Джерело: розроблено автором

4) розроблення заходів, зорієнтованих на розвиток сфери туризму, систему менеджменту туризму, підготовку законодавчо-нормативних актів.

На рис. 2 наведено систему менеджменту туризму в динаміці. Система менеджменту туризму взаємодіє з іншими важливими елементами, такими як туристичні ресурси, зовнішнє середовище і чинники, що мають вплив на розвиток туристичної сфери. Цей взаємозв'язок відбувається з урахуванням збалансованості реалізованих цілей діяльності суб'єктів системи менеджменту туризму (максимізація прибутку, зменшення витрат, підвищення конкурентної спроможності туристичного продукту і послуг, створення унікального продукту, стабілізація фінансового стану, вихід на нові туристичні ринки, зміцнення позицій на ринку та привабливого іміджу туристичної організації тощо), цілей розвитку системи менеджменту туризму та цілей споживачів туристичних послуг, продукції.

У системі менеджменту туризму менеджери різних рівнів визначають цілі розвитку сфери туризму, туристичної діяльності, вибирають методи, засоби їх досягнення. Цей процес спрямований на пришвидшення цілей системи менеджменту туризму і цілей усіх суб'єктів.

Підприємницька діяльність у туризмі об'єднує різні поєднання чинників виробництва (трудова, природні,

фінансові ресурси) з чинником споживання (платоспроможністю і попитом населення). Тому підприємницька діяльність може виступати особливим катализатором, генератором туристичної активності території. Водночас варто зазначити, що туризм є однією з високодохідних галузей економіки. Проте не скрізь він рівномірно розвивається і не скрізь ефективно комбінуються та використовуються туристські ресурси [4].

Головною метою системи менеджменту туризму є забезпечення ефективності роботи всієї системи. Сюди доцільно віднести такі найважливіші цілі, як задоволення різноманітних бажань туристів та їх безпека, підвищення конкурентної спроможності й економічний розвиток сфери туризму, туристичних організацій тощо.

Висновки. Туризм належить до інтегрованого виду діяльності. Він поєднує діяльність суб'єктів усіх ієрархічних рівнів, кожен з яких переслідує власні цілі і націлений на отримання різних результатів. Підвищена увага суб'єктів менеджменту туризму має бути зосереджена на вирішенні питань організації результативної й ефективної взаємодії та співпраці поміж ними. Усі суб'єкти зобов'язані проявляти зацікавленість у координуванні власної діяльності й утіленні спільних програм розвитку сфери туризму.

Список літератури:

1. Герасименко В.Г. Развитие теории системного подхода применительно к исследованию сферы туризма. *Вестник Национальной академии туризма*. 2013. № 2(26). С. 11–15.
2. Малик Л. Сутність категорії управління та менеджменту в туристичному бізнесі. *Молодь і ринок*. 2011. № 5. С. 73.

3. Маховка В.М. Лобач Л.В. Теоретичні та методичні засади управління сферою туризму. URL: http://77.121.11.9/bitstream/PolNTU/3171/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9C%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0_%D0%9B%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%87.pdf (дата звернення: 06.03.2019).
4. Остап'юк Н.І. Державне регулювання розвитку туристичної галузі в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Харків, 2011. 20 с.
5. Перішко І. Роль менеджера, його завдання та ефективність в туристичній діяльності ринкової економіки. *Молодь і ринок*. 2013. № 2. С. 138–143.
6. Тхагапсов А.В. Види систем управління в туризмі. Сервіс в Росії і за рубежом. 2014. № 6. С. 15–28.
7. Юринець З.В. Чинники, що визначають формування конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник ХНУ. Економічні науки*. 2013. № 4. Т. 1(202). С. 230–233.
8. Юринець З.В., Мельник Н.В. Основні аспекти формування маркетингової політики на підприємствах туристичної галузі України. *Вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6. С. 137–141.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ МЕНЕДЖМЕНТА ТУРИЗМА

В статье проведены исследование и систематизация научных подходов к понятию «система менеджмента туризма». Предложена формулировка авторского видения содержания экономической категории «система менеджмента туризма». Разработана функционально-структурная модель взаимосвязи подсистем в системе менеджмента туризма, которая включает такие компоненты, как: подсистема целей; объекты системы менеджмента туризма (туристические продукты, услуги, ресурсы, рынки) субъекты системы менеджмента туризма; подсистема обеспечения управления в сфере туризма, мероприятия и действия. Также предложено рассматривать систему менеджмента туризма в динамике, которая взаимодействует с другими важными элементами: туристическими ресурсами, услугами, продукцией, внешней средой и факторами, влияющими на развитие туристической сферы, целями развития системы менеджмента туризма (цели деятельности субъектов системы менеджмента туризма) и целями потребителей туристических услуг, продукции. Поданы ключевые характеристики процесса реализации системы менеджмента туризма.

Ключевые слова: система менеджмента туризма, модель, подсистемы, элементы, процесс.

SYSTEM APPROACH TO DEVELOPMENT OF TOURISM MANAGEMENT

The article deals with the research and systematization of scientific approaches to the concept of “tourism management system”. Tourism management system reflects a multifaceted set of methods for managing tourism activities based on a combination of tourism development interests at all hierarchical levels. The results of the study were the formulation of the author’s vision of the content of the economic category «tourism management system», which reflects the multifaceted set of methods of tourism activity management based on a combination of interests of tourism development at all hierarchical levels. Functional and structural model of interconnection of subsystems in the tourism management system have been developed. This model includes the following components: a subsystem of goals, which combines the goals of functioning and development of the tourism management system, its structural elements and tasks that are solved in the course of achieving the stated goals; objects of the tourism management system are tourism products, services, resources, markets, etc.; subjects of tourism management system - bodies of state tourism management, local bodies of executive power; bodies of local self-government, regional state bodies, governmental organizations (public organizations), tourism enterprises; subsystem of tourism management, measures and actions required in the process of formation, implementation and development of tourism management system. The dynamics tourism management system that interacts with other important elements have been considered. These are the following elements: tourist resources, services, products, environment and factors that have an impact on the development of the tourism industry, the objectives of the development of tourism management system (objectives of the subjects of the tourism management system) and the goals of consumers of tourism services and products. Key characteristics of the implementation process of tourism management system has been provided. These are the following characteristics: the identification of factors (obstacles) that have a very negative impact on the development of tourism; the formation of clear objectives, a set of actions for improving the efficiency of the tourism management system; distribution of functions of the tourism management system, identification, control, analysis of obstacles to the development of tourism; development of activities oriented on the development of tourism, tourism management system, preparation of legislative and regulatory acts.

Key words: tourism management system, model, subsystems, elements, process.